

PERSBERICHT

maandag 1 juli 2019

POL juli 2019 daalt naar laagste niveau in 3 jaar: +9,3

Limburgse ondernemers globaal gezien nog positief, maar:

**Grote bedrijven en productiesector trekken steeds harder aan alarmbel
Grootste bedrijven verwachten daling tewerkstelling in komend kwartaal**

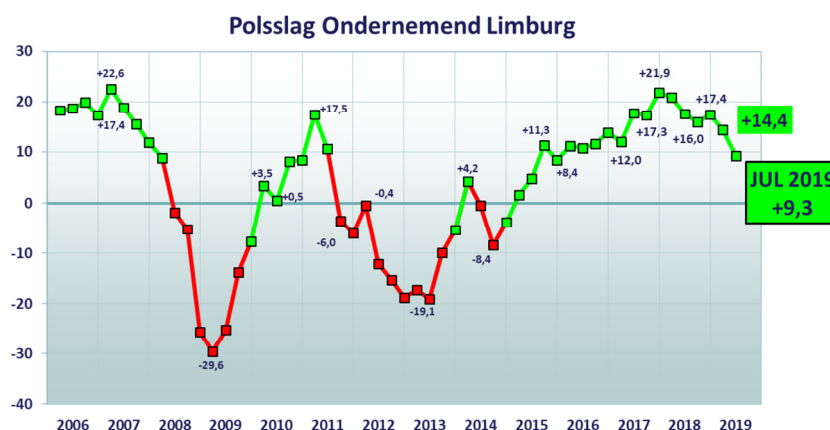
Lichtpunten:

Bouwsector blijft floreren en plant meeste aanwervingen

Ook groothandel, diensten en detailhandel nog duidelijk optimistisch

Aanwervingsbereidheid blijft positief in alle grootteklassen onder 250 werknemers

De Polsslag Ondernemend Limburg (POL) van UNIZO Limburg en VKW Limburg daalt in juli 2019 verder van +14,4 naar +9,3. Het Limburgs ondernemersvertrouwen blijft nog duidelijk positief, maar zit wel op het laagste niveau van de afgelopen 3 jaar. De daling in het POL-cijfer vindt een oorzaak in de – weliswaar verwachte – dalingen vanuit de productiesector en de grootste bedrijven (+ 250 werknemers).

De bouwsector, groothandel en detailhandel presteren globaal gezien op hetzelfde positieve niveau als in april. De dienstensector laat een daling optekenen, maar blijft nog overwegend positief in vergelijking met de productiesector die met de nullijn flirt. De verwachte evolutie van de tewerkstelling in de productie is bovendien licht negatief.

Qua grootte van de bedrijven, laten de grootste bedrijven met meer dan 250 werknemers voor het eerst sinds 2014 een negatieve score (-2,1) optekenen. Zowel de omzet- als tewerkstellingsprognoses zijn negatief bij de grootste bedrijven. Ook bij de middelgrote en grote bedrijven tussen 20 en 250 werknemers zien we een duidelijke neerwaartse tendens van het sentiment, maar zij blijven wel nog globaal positieve cijfers neerzetten. Bij de kleine bedrijven zijn er tegengestelde sentimenten: de bedrijven tussen 5 en 10 werknemers volgen de globale daling, terwijl de groep tussen 10 en 20 werknemers dan weer een stijging van het POL-cijfer kent.

Bart Lodewyckx, gedelegeerd bestuurder UNIZO Limburg: *“We kunnen niet om kleine dalingen van het Limburgs ondernemersvertrouwen in de voorbije kwartalen heen. De POL-grafiek kleurt nog groen en is nog ver verwijderd van de dieprode scores uit de crisisjaren 2008 en 2012, maar achter het globale positieve cijfer gaan heel wat bezorgdheden schuil. Uit eerdere bevragingen blijkt dat de grote bedrijven en de productiesector vaak de trends in de Limburgse economie aan geven. Het zijn zij die nu steeds harder aan de alarmbel trekken. En alhoewel er ook internationale economische tendensen een invloed hebben op het sentiment van deze bedrijven, toch is het belangrijk dat we er in ons land niet bij blijven staan en ernaar kijken.*

Ondernemers zijn niet bang van risico's, zolang ze die maar kunnen inschatten op basis van een aantal zekerheden waar ze op kunnen vertrouwen. Een cruciale factor daarbij is een ondernemersvriendelijk regeringsbeleid op onder meer fiscaal, sociaal en economisch vlak, dat investeringen en aanwervingen stimuleert. Dat soort vragen houdt onze ondernemers uit hun slaap en doet hen ook op de rem staan. Daarom is het des te belangrijker dat er nu heel snel wordt voortgewerkt aan de vorming van - op zijn minst al - een Vlaamse regering. Zeker nu de regeringsvorming op federaal niveau nog een tijd lang vast dreigt te zitten, is het contraproductief om de vorming van de gewestregeringen daar nog van te laten afhangen.”

Ruben Lemmens, gedelegeerd bestuurder VKW Limburg: *“In de zomer checken we het weerbericht al eens vaker. We zouden onze politici willen adviseren om ook het economisch weerbericht vaker te raadplegen, want dan zullen ze merken dat het onweer dat al enige tijd in de lucht hangt, onder impuls van de toenemende internationale onzekerheden, steeds dichterbij komt. De POL geeft duidelijk aan dat de buien onze grootste bedrijven en maakbedrijven al hebben bereikt, maar dat zich stilaan ook boven de middelgrote bedrijven donkere wolken samenvakken. Meer dan hoog tijd dus om, nu de verkiezingen alweer meer dan een maand achter de rug zijn, de draad zo snel mogelijk terug op te pikken en te zorgen voor een krachtdadig beleid. Een beleid dat erg belangrijke, maar onzekere factoren in eigen land, die we wél zelf in de hand hebben, krachtdadig aanpakt. Dat duidelijkheid en vooruitzichten schept inzake competitieve energiebevoorrading, betere mobiliteit, concurrentiekrachtverbetering en een vlotter werkende arbeidsmarkt. Dat knopen doorhakt en bedrijven niet tegenwerkt, maar voluit steunt om de trein niet te missen en zelfs voorsprong te nemen met razendsnelle technologische ontwikkelingen, zoals 5G. Iedere maand die verloren gaat aan oeverloze discussies kost ons, zeker met onweer op komst, jobs en groei.”*

Analyse juli 2019

De POL daalt verder naar +9,3

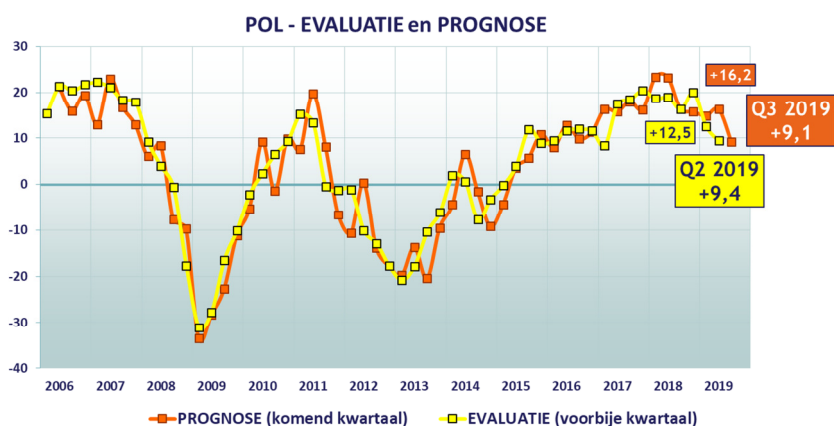
Met uitzondering van een kleine heropflakking in januari 2019, blijft de POL in dalende lijn sinds de topnotering van +21,9 begin 2018. De POL daalt in juli verder **van +14,4 naar +9,3**. Dit is net zoals de voorbije kwartalen opnieuw geen forse daling, maar wel de **laagste POL-notering in 3 jaar tijd**. Globaal bekeken blijft **het vertrouwen bij de Limburgse ondernemers en bedrijfsleiders echter wel nog positief**.

Het algemene POL-sentiment wordt zoals steeds gevormd door een combinatie van de evaluatie van het afgelopen kwartaal en de verwachtingen voor het komende kwartaal van de Limburgse ondernemers.

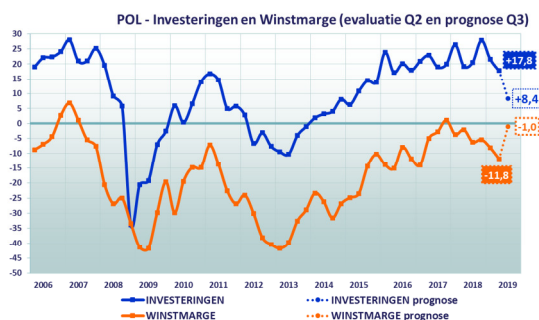
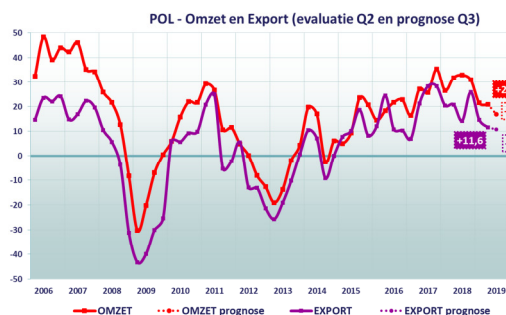
Evaluatie Q2 2019: +9,4

Het afgelopen kwartaal wordt met **+9,4** duidelijk minder goed geëvalueerd dan de voorbije kwartalen. In vergelijking met het eerste kwartaal van 2019 (+12,5) is de daling nog beperkt, maar ten opzichte van het vierde kwartaal van 2018 (+20,0) is er sprake van een halvering. Met uitzondering van een dipje begin 2017 (+8,4) moeten we voor een evaluatiecijfer van dezelfde grootteorde teruggaan naar 2015.

Deze verdere daling is ook een **tegenvaller als we vergelijken met de prognose van drie maanden geleden**, toen de Limburgse ondernemers voor het tweede kwartaal een (stijgend) cijfer van +16,2 voorspelden.

De **daling van het POL-cijfer** voor het voorbije kwartaal **manifesteert zich over alle indicatoren**. De indicator **omzet** bleef quasi constant op +21,0 (komend van +21,5), maar bij alle andere indicatoren gaat het telkens (licht) bergafwaarts. De **investeringen** gaan van +21,7 naar +17,8, de **export** van +14,6 naar +11,6 en de tewerkstelling van +12,9 naar +8,5. De evaluatie van de **winstmarge** tenslotte noteert weer duidelijk negatief (-11,8).

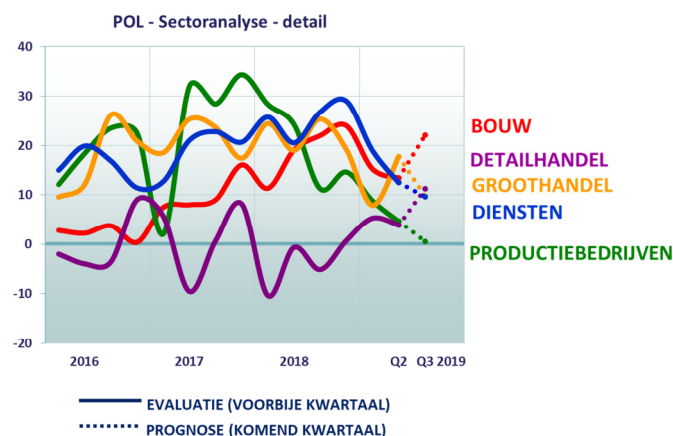
Prognose Q3 2019: +9,1

De prognose voor het derde kwartaal van 2019 blijft met +9,1 op hetzelfde niveau als de evaluatie van het voorbije kwartaal. Ten opzichte van de voorbije kwartalen worden de verwachtingen echter wel duidelijk getemperd.

Ondanks het gelijke globale cijfer verschillen de scores voor de verschillende indicatoren onderling wel wat ten opzichte van het vorige kwartaal: de verwachtingen voor de omzet (+16,9), export (+10,8) en vooral investeringen (een halvering naar +8,4) liggen lager dan de evaluatie in het voorbije kwartaal, terwijl de algemene prognoses voor de winstmarge (-1,0) en vooral de tewerkstelling (+10,5) dan weer hoger liggen.

SECTORANALYSE

De bouwsector, groothandel en detailhandel presteren globaal gezien op hetzelfde niveau als in april. In de bouw is het ondernemersvertrouwen momenteel het hoogst. De dienstensector laat een daling optekenen, maar blijft nog overwegend positief in vergelijking met de productiesector die met de nullijn flirt. De verwachte evolutie van de tewerkstelling in de productie is bovendien licht negatief.

■ **PRODUCTIE (+2,6): sterke terugval zet zich door richting nullijn**

Waar de productiebedrijven begin 2018 nog het beste van alle sectoren scoorden, zakten ze midden 2019 weg naar een POL-cijfer van +2,6 (komend van +8,8 in april). De **steile daling van de productiesector blijft dus zorgwekkend voor de Limburgse economie**. In het voorbije kwartaal kenden de investeringen (+17,2) nog wel een goede evaluatie, en ook het omzetcijfer (+10,3) is op zich niet

slecht. De scores voor export (+8,3), tewerkstelling (+5,3) en winstmarge (-17,9) liggen echter veel lager dan we voor deze sector de voorbije jaren gewend zijn. Voor het komende derde kwartaal klopt de algemene prognose af op +0,5, met verder dalende verwachtingen voor de investeringen (+9,5), export (+4,8) en omzet (+1,1), maar vooral ook een **negatieve prognose voor de tewerkstellingsevolutie** (-4,2). Ook de verwachte winstmarge blijft met -8,4 negatief in de productiesector.

- **BOUW (+17,8): meest optimistische vooruitzichten**

De **bouwsector** kent met +17,8 een gelijk POL-cijfer als 3 maanden geleden (+18,3). Het voorbije kwartaal werd met +13,5 minder goed geëvalueerd dan het eerste kwartaal van 2019 (+15,3) en bleef onder de verwachtingen van 3 maanden geleden (+21,2). Maar toch zien we duidelijk positieve cijfers voor de omzet (+26,0), export (+16,7), investeringen (+14,3) en tewerkstelling (+13,0) in het voorbije kwartaal. Enkel de winstmarge bleef met -2,6 achter. Voor het derde kwartaal kent de **bouwsector de meest optimistische vooruitzichten van alle sectoren in Limburg**. De globale verwachting stijgt naar +22,1, dankzij uitschieters voor de omzet (+34,2), export (+27,3) en tewerkstellingsgroei (+26,3). De investeringen gaan naar +10,5 en ook de winstmarge kent met +12,0 een positieve verwachting.

- **DETAILHANDEL (+7,6): blijft ongezien positief**

De **detailhandel** consolideert de verrassende stijging in april (van -3,1 naar +9,7) door een **globaal POL-cijfer van +7,6 in juli 2019**. Het tweede kwartaal beantwoordde met +3,9 helemaal niet aan de verwachting van 3 maanden geleden (+13,2), maar dat doet de sector duidelijk niet haar optimisme opbergen: de verwachtingen voor het derde kwartaal zijn met +11,3 opnieuw hooggespannen te noemen.

In het voorbije kwartaal zorgden de winstmarge (-25,0) en ook de tewerkstelling (-2,9) ervoor dat de positieve scores van de investeringen (+11,6), export (+28,6) en omzet (+7,0) teniet werden gedaan. Voor het komende kwartaal is enkel de winstmarge (-10,6) negatief.

- **DIENSTEN (+11,1): blijven positief maar boeten opnieuw sterk in aan optimisme**

Net zoals de productiebedrijven kennen ook de dienstenbedrijven een sterke terugval. Vorig jaar lagen ze nog aan kop, maar ten opzichte van het POL-cijfer van april (+20,1) is er een verdere daling naar +11,1. **De sector wordt hiermee een middenmoter in de Limburgse economie.** Het tweede kwartaal (+12,5) kende weliswaar hoge scores voor de omzet (+25,8) en investeringen (+22,9), maar de tewerkstelling (+11,4) en de winstmarge (-5,7) zetten in vergelijking met 3 maanden eerder een stap terug. Ook het derde kwartaal brengt geen beterschap voor de dienstensector: globaal gezien +9,6, met goede verwachtingen voor de omzet (+18,4) en tewerkstelling (+13,5) maar daarnaast heel voorzichtige cijfers qua investeringen (+6,4) en export (+5,9).

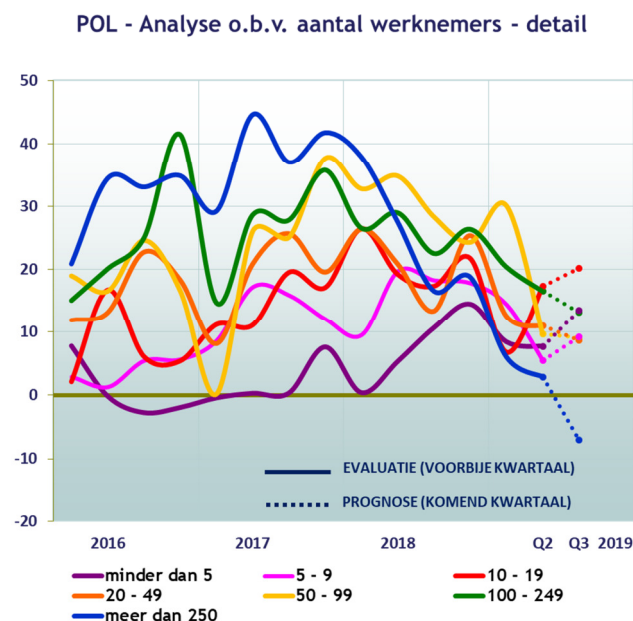
- **GROOTHANDEL (+13,7): globale status quo na terugval eerder dit jaar**

Na een teleurstellend eerste kwartaal (+7,9) kende de **groothandel** in het voorbije tweede kwartaal opnieuw een **goede evaluatie met +17,7**. **De sector loopt echter niet op de feiten vooruit, en blijft met een algemene prognose van +9,7 nog altijd voorzichtig positief.** De combinatie van de evaluatie en de prognose geeft voor de sector een status quo op in het POL-cijfer van +13,0 in april naar +13,7 in juli. In de beide kwartalen scoren de omzet (respectievelijk +56,0 en +36,0) en de export (twee keer +16,7) goed, daar waar de tewerkstelling (+20,0 vs +4,0) en de investeringen (+16,0 vs +8,0) in de evaluatie van

het voorbije kwartaal veel hoger liggen dan in de prognose voor het derde kwartaal. De winstmarge is in de 2 kwartalen sterk negatief.

ANALYSE op basis van de BEDRIJFSGROOTTE

Qua grootte van de bedrijven, laten de grootste bedrijven met meer dan 250 werknemers voor het eerst sinds 2014 een negatieve score (-2,1) optekenen. Zowel de omzet- als tewerkstellingsprognoses zijn negatief bij de grootste bedrijven. Ook bij de middelgrote en grote bedrijven tussen 20 en 250 werknemers zien we een duidelijke neerwaartse tendens van het sentiment, maar zij blijven wel nog globaal positieve cijfers neerzetten. Bij de kleine bedrijven zijn er tegengestelde sentimenten: de bedrijven tussen 5 en 10 werknemers volgen de globale daling, terwijl de groep tussen 10 en 20 werknemers dan weer een stijging van het POL-cijfer kent.

▪ **Grootste bedrijven (> 250 wn.): negatieve cijfers**

Het POL-cijfer voor de **grootste bedrijven** wordt **voor het eerst sinds 2014 negatief met -2,1**. Drie maanden geleden bleef de globale POL-score met +4,1 nog net positief. De grootste bedrijven kennen hiermee dezelfde evolutie als de productiesector: in 2017 en tot begin 2018 de hoogste scores van alle sectoren, met daarna een steile neergang. Het voorbije kwartaal kwam met +2,9 nog net met de hakken over de sloot, maar vooral de verwachtingen voor het komende kwartaal zijn met -7,0 zorgwekkend. In het tweede kwartaal waren er nog positieve cijfers voor export (+16,7) en omzet (+10,9), maar zorgden de investeringen (+1,9), tewerkstelling (+0,0) en de winstmarge (-15,1) voor het magere eindresultaat. **Voor de negatieve prognoses voor het komend kwartaal op het vlak van omzet (-13,2), tewerkstelling (-11,3) en export (-5,0) baren zorgen.** Ook de winstmarge blijft met -7,5 negatief. Tegen al deze cijfers kan een investeringsverwachting van +1,9 weinig beginnen.

- **Middelgrote en grote bedrijven (20-249 wn.): dalend POL-cijfer, maar nog duidelijk positief**

In de ruime groep van middelgrote en grote bedrijven zien we – ondanks enkele verschillen in de cijfers en de grootteorde van de evoluties – gelijkaardige bewegingen: **een neerwaartse tendens ten opzichte van het vorige kwartaal, maar wel nog een overwegend positief sentiment.** Bij de grote bedrijven (100-249 werknemers) blijft het POL-cijfer met +14,9 (komend van +20,7) nog het hoogst. De omzet scoort hier in beide kwartalen (+10,6 en +37,5) heel hoog, de investeringen waren in het voorbije kwartaal (+31,3) opmerkelijk hoger dan de investeringsverwachtingen in het komend kwartaal (+6,5), terwijl de tewerkstellingsverwachting in het volgend kwartaal (+15,6) dan weer hoger ligt dan vorig kwartaal (+3,1).

De middelgrote bedrijven met 20-49 werknemers (van +20,9 naar +9,8) en met 50-99 werknemers (van +28,0 naar +9,4) kennen een grotere terugval dan de grotere bedrijven, en evolueren naar elkaar toe. Globaal gezien zien we bij deze groottecategorieën nog heel wat goede prestaties en verwachtingen voor de verschillende POL-indicatoren, maar in vergelijking met de vorige kwartalen liggen alle evaluatie- en prognosecijfers wel lager.

- **10-19 werknemers: hoogste vooruitzichten**

De kleine KMO's tussen 10 en 20 werknemers zwemmen tegen de stroom in, en kennen als enige een sterke stijging van het POL-cijfer: van +11,4 in april naar +18,8 nu. Zowel het voorbije (+17,3) als het komende kwartaal (+20,2) zorgen voor deze stijging. Enkel de winstmarge is in beide kwartalen negatief, maar kan niet de positieve evaluaties en verwachtingen op het vlak van omzet (+35,0 en +33,9), export (+21,1 en +33,3), tewerkstelling (+22,0 en +25,4) en investeringen (+30,5 en +11,9) wegvegen.

- **Kleinste bedrijven (< 10 wn.): status quo voor de kleintjes, terugval voor 5 tot 10 werknemers**

Bij de twee **kleinste groottecategorieën** zien we een status quo voor de bedrijven met minder dan 5 werknemers op +10,6, terwijl de bedrijven tussen 5 en 10 werknemers ook een sterke terugval kennen in het POL-cijfer van +16,0 naar +7,3. Voor deze groep was vooral het voorbije kwartaal (+5,4) minder goed dan verwacht (+17,7). Omzet (+20,7), investeringen (+13,8) en tewerkstelling (+10,3) kenden op zich goede evaluaties, maar daartegenover stond een sterk negatieve winstmarge (-22,5). Voor het komende kwartaal (+9,2) handhaven de verwachtingen qua omzet (+15,8) en tewerkstelling (+14,3) wel een hoog niveau. Ook bij de kleinste bedrijven liggen de verwachtingen voor het derde kwartaal hoger dan de prestaties van het tweede kwartaal (+13,5 versus +7,7).